Nr. 46. • HAMICPE שנה חמישית

המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על „המצפה" עם ההוספה הספרותית החדשית „רמת המצפה":

באוסטריא-אונגריא:
לשנה . . . . — 7 כתרים
לחצי שנה . . . . . 3 50 „
לרבע . . . . 1.75 „

באשכנז:
לשנה . . . . —.8 כתרים

ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

על „המצפה" בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

גליון בודד 12 הלר.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקומו הקודם.
קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918
האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה
„HAMICPE"
ul. Sw. Sebastyana 32. Kraków.
(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich.)

קראקא, כ"ו חשון פ' חיי הרס"ט. גליון מו. Kraków, 20 Listopada 1908.

הקולטורה הברלינית.

„חצי אסיא" הוא השם, אשר יציין בו הסופר ק"ע פרנצוז את ארץ מגורנו, את גליציא. ואנחנו חצי-האסיים, הכטנו על אחינו החרדים ברוסיא, כאשר יסדו את מפלגת ה„מזרחי", כעל פראים, כעל חבר הוטנטוטים או אסקימות, אשר הצוענים המה נגדם אנשים מנומסים, קולטוריים. היתכן? — שאלנו — שבשנות הששים של המאה השביעית לאלף הששי ימצאו בקרב עם ישראל מתנגדים לקולטורה, החפצים הם המזרחיים שברוסיא — אמרנו — כי נשוב להמצב הפראי של האדם הקדמוני? הנמשוך את ידינו מכל הקנינים הקולטוריים, אשר רכשה לנו העת ההדשה להתקדמות המין האנושי?

השתוממותנו עוד גדלה בשמענו, כי הד"ר הרצל ז"ל גזר אמר, שעתידות הציונות היא בידי המזרחי ואת הפרקציה הדורשת בחזקה קולטורה דחה בשתי ידים. ימים רבים ישבנו אנחנו הציונים הבעל בתיים הגליציים חבוקי זרוע, מבלי לדעת מה לרחק ומה לקרב.

אולם לאט לאט נפקחו עינינו, לראות את החרבן הגדול ואת הנזק העצום, אשר הסבו לנו בעלי הקולטורה, נוכחנו לדעת, כי מיסדי ה„מזרחי" ברוסיא השכילו לראות מרחוק יותר ממנו ובלב נשבר ונדכא קוראים אנחנו עתה: פקחו עיניכם וראו את שוממותנו. בעוד שמקוננים אנחנו זה אלפי שנה על חרבן בית מקדשנו וארצנו, עלינו להתאונן על חרבן האומה ועל השממון, אשר עשו מצליחינו המקלטרים בין שדרות עמנו.

כל הנאמן ליהדות יאשימוהו בגלוי, כי הוא „קלריקלי" ונושא מסוה של שקר על פניו, כי אין האדונים ההם יכולים להבין כלל איך אפשר הדבר. בלי כחל ובלי פרכוס יאמר האחד מהם: „מה שבלבי אגיד באמת וכתמים: אינני מאמין בשום דבר". („העתיד" ח"א צד 208). והרוח הזה הוא המנשב בכל המאסף הזה מקצהו ועד קצהו, כאשר נשאלם: מה נשאר לכם מן היהדות? יענו: הלאומות. אבל כאשר נראה ישים מר הורביץ („העתיד" מאמר ר' יהודה הלוי צד 79) לאל גם את רעיון הלאומות. הוא כותב: „אלפי שנים היתה המיתולוגיה האלהית שוררת בעולמו של ישראל.. והנה באה מיתולוגיה אנושית ארצית אבא גדול מאכיך... אלילי הארץ באו וירשו את מקומם של אלהי שמים, תורת הגזע, עם סגולה.. ועוד הפעם אין אחדות אוני-ברסלית ועוד הפעם עבדים הננו לקטנות, לזמניות, להרגשות מיתלוגיות... על מקום הרגש הדתי, המסורה הדתית, באו הרגש הלאומי... והתחילו מאמינים בהם ובטבעיותם, כאשר היו מאמינים לפנים באמתת ובטבעיות המסורה הדתית-האלהית". אבל לא רק בהלאומיות ישים מר ש. י. הורביץ תהלה, אך גם באפשרות התגלמות הציונות יטיל ספק באמרו: (צד 99:) „יפה הוא רעיון שיבת ציון.... אבל האפשר הוא שיברא זה לאברי אומה מדולדלים רצון כביר להתעודד... הימצא לו גבורים שיקריבו נפשם על קרושת הרעיון הלאומי הזה, כאשר נמצאו לפנים גבורים שהקריבו נפשם על קדושת הרעיון הדתי?... דבר שאי אפשר רק לשבטי גוים צעירים ורעננים בשחרות ימיהם ובראשית אונם". — „ור' יהודה הלוי מת — מסיים הורביץ את מאמרו זה — ביחד עם המנגינות האחרונות של שיר ציון שלו... שירת זעזועי-נשמה האחרונים של ההוזה החוזה- הלאומי הגדול. וזו היא שירת כלות הנפש של כל האומה הישראלית".

כונתו של הורביץ היא שקופה ביותר מאשר נוכל ליחס לו איזו כוגה אחרת, כלומר: טפשים עד מתי תתענו התחת ידי נוגשיכם, עד מתי אתם בוטחים בהציונות? שוטים שבעולם, הלא האמונה באלקים היא רק הזיה, הרעיון הלאומי הוא רעיון רוח, שנחוץ לבער אחריו, התגשמות הציונות דבר בלתי אפשר היא לעם עתיק יומין. ומה לכם לקוות עוד, לכו עזבו את ההבלים, השליכו את הדגל ושקעו בבטן האנושות, והעלמו לנצח. אולי תצר לכם בתחלה מעט תורת הגזע, אבל עוד מעט תקח האונברסלות את מקומה. זאת עשו ואל תשעו בדברי שקר.

השכלת ברלין, אשר לא חדלו עוד סופרי זמננו מלבקרה, הוציאה אמנם מהפרוגרמה שלה את הלאומיות, אבל השאירה לנו שריד מעט מהדת. והציונות המדינות קבלה לעיקר את הלאומות הישראלית, ואת הדת דנתה לענין צדדי, אבל בכונה נלויה, בכדי שלא להרחיק מעבודת הציונות את הציוני, שאינו מדקדק בכל מצוות התורה, אם אך מודה הוא בהלאומות, בנגוד להמתבוללים, האומרים,

שונא.

(מחזה במערכה אחת).

זלמן: יהודי צעיר כבן שלשים שנה.
יחזקאל: ידידו, כגילו, כעסן.

(חדר רגיל, מסויד ומרוהט, דל. במקומות שונים על הכתלים נראים כתמים שחורים. על יד שלחן עגול יושב זלמן, שקוע בעתונו.)

זלמן (מרים עיניו מתוך הקריאה, מתנשא ממקומו ומתחיל צועד בחדר צעדים זעירים ופניו נטויים למטה). אף נפשך מסור לאחרים ואין איש מלווך פרוטה! זו הפעם הראשונה בימי-חיי, שעירה דלה וקבצנית כזולוטובקה התחזנה עיני... כבה כנר ואין אדם מרחם, להראותך אגורה שבורה. הו, הו, (גופו רועד), פלצות תאחזני, בשאתחיל חושב בדבר הבריאים השפלים הללו!... והסחורה מוטלת בתחנת-המסלה זה היום השביעי. (ביאוש) „מצער אדע בבה", כמו שאני יודע, כיצד פודים אותה? רק, אולי, איזה נס... הנני מובן ומזומן כבר להת את אדרתי בערבון, אבל, במו להכעים לא תמצא בעלנים עליה בעיר דלפניה כזאת. טפו! (יורק בקצף, יושב על מקומו ושוקע שוב בעתון).

יחזקאל (נכנס בבהלה החדרה מתוך רגז נורא. פניו אדומים משצף קצף, הוא נושם בכבדות וצוח בכעס). כזה לא יובל היוה, אי-אפשר להיות, אחת דברתי: סוף לזאת! רב לי לסבול!... הגד לי, זלמן, רק את האמת, אבקשך: — אהה, ידידי ורעי, היש אצלך תנור, ארובה? אולי נמצא בחצרך איזה בור, מרתף? מהר אמור לי, היכן? הבה אתחבא; סוף לזאת!

זלמן (קופץ בחרדה מכסאו). האלקים עמך. יחזק'ל! מה אירע?

יחזקאל (כמקודם; בלעג). מה אירע? עירה שלמה קושרת כאן קשר כנגד איש אחד והוא שואל, מה אירע? הגם אני אדם? היש לי הרשות לעבור בחוץ? לא, אמור (חוטפו בכפתר מעילו): היש לי הזכות לעבור ברחוב? — ומדוע אפוא לא יהגוני? למה יסחבוני ויקרעוני כדג? מה, כלום לא יפעם פה (מראה על חזהו) לב חם, בבאחדים? האם לא יזוב בעורקי אותו הדם הרותח, בבכל איש? ומפני מה, אמור, הנני ענוש ככה?...

זלמן (עומד כנדהם וחרד). יחזקאל, „למען השם", דבר ואשמעך, מה קרך, הודיעני וארגע! אמור.

יחזקאל (אינו שומעו) וזהי התעוללות באמצע הרחוב, רציחה, כמו שאני יהודי!... וכי מה הרע אתה בצרות-אחרים, זלמן? אתה יושב בביתך, קורא בעתון ואין איש נוגע בך לרעה; אבל לי, לי!... (חורק בשניו ודופק באגרופו על גבי השלחן) מדוע באה עלי פרעניות כזו, הא? האם בראָדסקי אני, או רותשילד? גם בבאר יתמו המים לפעמים! האם מלוה הנני? שהרי בשעה אחת יעמדוני בדיל-הדל, בלי כתנת ישאירוני... היכן הוא היושר, הא? אותך, זלמן, אשאל; אנה כא היושר?...

זלמן (יוצא מסכלגותו). דום, אמלל! למה תזעק והרעיש עולמות?!... החיב אני לך דבר-מה? אמור! (בבוז) מה אומר על „תנועתו" של אדם זה: לבוא למעון אחרים לצעק ולרגז?... אדרבא, ספר וארע. אולי איזה אסון, חלילה? ומה תושיעך הצעקה?...

יחזקאל (נרגע קצת; יושב אל השלחן) לא, אחי; בחי לא ירשני לספר; גופי רופף מכעס חלשת בשני השבועות האחרונים... לא נתנוני לנשום ברוחה!...

זלמן. אדרבא, ספר ואשמע!

יחזקאל (בדאבון). שני שבועות רצופים כשרלת-ביתי סובבת על צירה: יוצאים ונכנסים. „עורי יפשטו מעלי", שאלוה בסף...! (באירוניה) אני יחזקאל אלוה כסף? אין להם בושה לאותם הרשעים? „זשיד דאוואי הראָשע!" כל נפש ונפש חושבת לה למצוה לנקום

כי די ליהודי להודות בתורת משה, אף אם אינו מקימה ואף שיטמיע את עצמו באיזה לאום אחר. והנה באה הקולטורה הברלינית בפרופגנדה בעד ההכחשה לא רק את הדת האלהית, אלא גם את מציאת האלהות. מכחשים המה לא רק בתורה מן השמים, אלא גם בתורה בתור יצירה ישראלית, לאמר: כי קבלו אותה בני ישראל מהכנעני יושב הארץ לפנים. וכה השכלה הברלינית תכעט גם הקולטורה הברלינית בהלאומות ויתיחסו במנוד ראש גם להציונות. ומה השאירו לנו אלה מהיהדות אחרי אשר עלו בקרדומות להרוס באכזריות את זכרונותינו ואת שאיפותינו, את מסורותינו העתיקות ואת אידיאלינו החדשים גם יחד? באים המה תחת מסוה של יהדות לבער אחרי היהדות. למי איפא מסוה של שקר??

יש מלמדים סנגוריה עליהם ודנים אותם בפיסימיות יתרה. יוכל היות; אבל מקומו של חולי-עצבים הוא בבית הולים ירוע ולא בחברת קולטורה, המאושרת מהציונות הרשמית.

השמות המבריקים מהמספר הרב של פרופסורים, דרי"ם ואומנים מצוינים, אשר בהסתדרות המזרחי מעידים, כי לא פראים ולא חצי פראים המה המזרחיים, כי אם בעלי קולטורה גבוהה. ה„מזרחי" יעבוד בכל כחו בעד המטרה, אשר התוינו לנו בתור ציונים. נכונים אנחנו להשתמש בשעת הכשר בכל כחותינו. אבל נתנגד בכל כחנו נגד התיסדות מרינת יהודים אי-יהודית בארץ אבותינו. נעבוד בעד הרהבת שפת עבר בכל שדרות העם, ונתנה את ידנו לכל חובבי השפה, אשר אין להם דבר עם הקולטורה הברלינית הכוזבה אוהבתה, המחבקת אותה עד כדי חניקה. גם אנחנו הפצים בקולטורה, אבל בקולטורה המתאמת לרוח היהדות ומסורותיה. עתה מקהילים הקולטוריים הברלינים קנגרס עברי. בטוחים אנחנו, כי שום חכם מחכמי ישראל לא ירד שמה לבא בסודם, לעזור לתנועה, האומרת לתת לעמנו תורה חדשה מ„סיני" תורת הפנתאיסמוס והאוניברסלות. — וכל אשר יקח חלק בהאספה הזאת נרע, כי עומד הוא כבר מעבר לגבול היהדות וחוצה לה, וכי מתחפש הוא במסוה הציונות להסית ולהדיח את העם מעל עמו ואלהיו.

יהושע פאדענהעכט.

ראש ועד המזרחי בגליציא.

הערת המערכת. דעת המחבר הנכבד היא טעות חכמי ישראל מעולם, לדחות את התועים בשתי ידים. ואולם התלמוד (סוטה מ"ז) הורנו אחרת: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כיהושע בן פרחיה וכו'. כמה צרות ותלאות הביא עלינו יהושע בן פרחיה בקפדנותו! עלינו להלחם באנשים תועים, לגעור בהם, להוכיחם, להמעיט את הנזק שהם גורמים כפי האפשר, אבל חלילה לנו לרחותם. ואם אף לא יצאו מן הכלל הלא דעותיהם תשכחנה והם יהיו לדראון עולם והיהדות ההחזקה על משברים גדולים ממשבר זה ותבלה גם את החבריא הזאת. לפי דעתנו אדרבה צריכים החכמים הנאמנים ליהדות להשתתף בקנגרס כהמון רב, למען יכריעו נגד המחריבים ויבטלו רעתם. את הטעות הזאת טעו סופרינו גם בועידת טשרנוביץ, ע"כ עשו המהרסים מה שעשו.

ענינים מדינים.

המיניסטריום האוסטרי החדש. במועצה של כל ראשי המפלגות המתונות, שהיתה בבית המיניסטריום לעניני הפנים ביום ו' ובליל שבת ושארכה שמונה עשרה שעות רצופות, לא יכלו הנועצים לבא לידי גמר בדבר מנוי מיניסטריום חדש מתוך הפרלמנט. הטשכים מתעקשים בהביעותיהם בדבר זכות לשונם ובדבר יסוד אוניברסיטה טשכית במורביא והאשכנזים יראים מפני הקנאים הקיצונים שלהם ואינם מותרים מדעתם מאומה. והעקר הוא, שאין הבארון בינרט — שנתמנה לראש המיניסטריום רק ע"פ חפץ הנוצרים-סוציאליים אוהביו — מוכשר לעשות פשרה בין המפלגות אין מוראו עליהן ואין לו העוז להכריע. וכה היה מוכרח לפנות בקר לשלח את ראשי המפלגות אל ביתם ולכונן לפי שעה מיניסטריום של פקידים. הפקיד הראשי מכל מיניסטריום יהיה מנהל המיניסטריום, אבל לא מיניסטר. וכן יהיה הברון בינרט ראש המיניסטריום, יועץ הסתר ברון הררטל ראש המיניסטריום הפנימי, ראש הסקציון ריטר פון קאנערא מנהל המיניסטריום לחנוך ולרתות, ראש הסקציון ריטר פ' הורט מנהל המיניסטריום למשפטים, יועץ הסתר בארון יורקש-קוך מנהל המיניסטריום לפיננץ, ראש הסקציון ד"ר מאטאיא מנהל המיניסטריום למסחר, ראש הסקציון ריטר פ' פורשטר ראש המיניסטריום למסלת הברזל, ראש הסקציון פופ מנהל המיניסטריום לעבודת האדמה, ראש הסקציון גראף וויקנבורג מנהל המיניסטריום לעבודת הצבור. המיניסטר להגנת הארץ יועץ הסתר גיאורגי נשאר על מקומו וכן המיניסטר לגליציא ריטר פ' אברהמוביטש. למיניסטר בעד הטשכים נמנה משנה ראש בית הנבחרים ד"ר זאטשק ולמיניסטר בעד האשכנזים ד"ר שריינר. המה ישמשו רק עד סוף השנה הזאת, עד אשר יגמר הפרלמנט את תקציב הממשלה לחצי שנה ואת ספוח בוסניא בממלכה.

תוכחת מוסר. קיסר אשכנז שמע מוסר קשה מבית מועצת הממלכה על פצותו פיו לדבר בכל מקום ובכל עת ומביא בזה כמה תקלות וקושות לו ולעמו. כל המפלגות בלי יוצא מן הכלל הביעו-דעתן נגדו, כמו התחרו כלן זה בזה, לחלל כבוד המושל, שהם רגילים להתימר כי תמיד וכל העולם מתקנא באשכנז על מושלם החכם והחרוץ. ראש הממשלה הקנצלר הנסיך בילוב מסר להקיסר שתי פעמים את כתב התפטרותו, כי אינו יכול להיות אחראי בעד דברים, שהקיסר מדבר שלא בפניו. הקיסר לא קבל את התפטרותו. שני ימים התוכחו בפרלמנט על-אדות הקיסר. הקנצלר לא המליץ בעדו, כי-אם התנצל כמבקש סליחה על אדונו. ובכל העת ההיא לא היה הקיסר בעיר הממלכה, כי אם באיזה יער לצוד ציד ואצל הגראף צפלין, שכסהו באותות כבוד וקרא לו „האדם הגדול בכל שנות המאה העשרים" ובכל העולם שחקו ולעגו על זה, כי הגראף צפלין לא המציא כלל את ספינת האויר שלו, שאינה שוה מאומה רק לשעשעים, שיש בהם סכנה. התרחקות הקיסר מעיר הממלכה הוסיפה עוד את חמת העם עליו. כן אכד הקיסר האדיר הגדול בן לילה את חנו וחבהו בקרב עמו.

המצב במדינות הבלקן. בעתונים, שאין האמת עקר בעיניהם רק התמיה והבלוף, הנוצצים לפי שעה, אף שאחרי רגע יוחזקו שקרנים, התפשטה שמועה בימים האלה, בי המלחמה בין אוסטריא-אונגרן וסרביא כבר נכונה או כבר פרצה. אין בזה אף קורטוב של אמת. אדרבה ספינות אוסטריא, שעמדו כבר על נהר דונאי סמוך לבלגרד, חזרו לבודפסט, כי רוסיא וצרפת ואנגליא התרו בסרביא, שלא תתגרה ברעה, כי לא יעזרוה. אך זה אמת כי המיניסטר למלחמה הגדיל מעט את החיל החונה בבוסניא ולא מפני חיל סרביא, כי-אם לשמור את האזרחים שם משודדים, שתשלח שמה סרביא להעיר מהומה ופחד. — המשא ומתן בין טורקיא ובולגריא ע"ד תשלומי הנזק בעד המס וגזלת מסלת הברזל נפסקו, כי לא יכלו לבא לידי פשר ועתיר הדבר לבא לפני הקונפרנץ האירפיה. בינתים קמה לטורקיא דאגה אחרת, כי הערבים בארץ ערב התפרצו שוב מפני חיל טורקיא ומלחמה גדולה היתה ביניהם אצל מכה ומרינה הערים הקדושות. חיל חדש נשלח שמה דרך חיפה.

שנוי במלכות חינא. ביום אחר מתו בשבוע הזה קיסר חינא קוואן-חזי ודודתו המולכת בשמו צו-חזי. הקיסר היה בן ל"ו שנה, איש הוגה מחשבות וחכם ונטה לתקונים ולהתקדמות בממלכה, אבל חסר אונים ובעל רצון חלש היה ולא מהכר למלוכה. דודתו, (שהיתה בתחלה פילגש הקיסר הקודם, מדלת העם

ממני (מחקה בכוז אחרי דברי-מי): „לכי, אהובי, הלוה לי שנים עשר רובל"... „ר' יחזקאל, בך תלויה עתידתי; יצילך ה' מידיהם של הגוים: הן לי גמילת-חסד שבעה-עשר רו"כ!"... אי-אפשר כבר, ממש, לסבול, במו שאני יהודי!...

זלמן (במעמד-ספקי; יושב). וכי מה, היצאו מדעתם, הנשתגעו? ללוות כסף אצלך? חה-חה-חה...

יחזקאל. איני מגנה חלילה; אני יודע, שעל גמילות-חסדים העולם קים, אבל זה לשד וחמס יחשב... התנפלות על איש חלש... באה אלי איזו אלמנה, שמעולם לא הכרתי אתה אף מלה אחת ובה יעזרני האל, שלא אדענה כלל וכלל — ובאה אלי אותה הבריאה, כלה מזוהמה ומטונפה, כאלו זה רק עכשו הומשה מבור של זפת, ומתנפלת עלי „בקול אחד": „ר' יחזקאל, את שני העולמות תקנה לך, הלוה לי 13 רובל. קבלתי חבית-זפת ואין אצל מי לקחת אף פרוטה"... ומה לעשות לה? לפטור אותה בלא כלום, הרי בסכנה אנכי, „אהיה נרוע ממומר", אם אעשה כזאת; ישמרך ה' מלנפל בירי אלו: יבזוך, ישפילוך, כרפש יעשוך... לבלי פטרה? — והיכן אקח לה?...

זלמן (עודנו בספק). ואחרי בבלות-הבל לא אבינך ואדעך, יחזקאל: מה זה, שאליך רצים ללוות כסף? השד נכנס בהם, איזו מגפה ופורענות באה עליהם? באמת, הקפיטל הגדול הנמצא על ידך?... איני מבין (מושך בכתפיו).

יחזקאל (שמח. בנצחון). הא-הא. וגם אתה תאמר כי עול יעשו, ומדוע, איפוא, לא יגודו כזאת הם? מרוע לא יחפצו הם להבינני? (בטח. בקול). הקשב, זלמן! הנני חי על אדמת-ה' ואת השנה השלשים ומעולם — ולואי גם להבא — לא עכבתי גם פרוטה שכורה של אחרים; גם בסתר גם בפרהסיא לא לקחו ידי הון זרים; לא קנאתי ולא חמדתי רכוש אחרים. ואותי לא יתנו לעבור ברחוב זה השבוע השני... כשבוע שחלף — כל-כך היה עלי הדבר לסבל ולזרא, עד שהייתי מוכרח להמלט מביתי... יושב אנכי כך בביתה של חנצי שלי. עוברות כשתי שעות — אהא — ברוך-הבא — מנדיל ברק'הס עומד ומתיצב לפני ובדבריו המתנצליים התחיל מתחנן — ולבסוף דרש בחזקה, — שארע ה' בלבבי ואלוה לו, למנדיל — ולא, הלילה, לד' — עשרים ושלשה רו"כ ואם לא — אז, לפחות, שבעה רובל, שבעים וחמש קאפיקות, ולמען השם, שלא אפטרהו מלפני בלא כלום (צוחק מר)... מה תאמר לזאת, זלמן?

זלמן (בלחש), מן הסתם... מסתמא... יחזקאל, היודע אנכי?... כשמצלצלים בבתי התפלה לנכרים — חג הוא להם, אומר הפתגם... ודאי הריחו אצלך דבר-מה... (כשחוק קל). אולי איזו ירושה, יחזקאל? הלא?... שלפתע פתאם יעשוך למיליונר? קשה לי להבין...

יחזקאל (בטון של נלעב). וכי לא שמעת? (בגאוה) הדי שטרי זכה בגורל! שבעים וחמשה רובל השנתי. היתכן שלא שמעת?

זלמן (מתפלא). ממון? זכית בגורל? בלי לעג? אם כן הרי איש אתה, יחזקאל! (מכהו כחכה על שכמו) הע, הע, עכשו תשמענה אזני דבורים אחרים לגמרי, ומדוע, איפוא, החשה? ואני, חי נפשי, שלא הקשבתי שמץ מזה. דבר נא, איך היה הדבר?

יחזקאל (בשמחה והתפעלות). פשוטו כמשמעו! יחזקאל זכה בגורל שבעים וחמשה רובל! גם תינוק יודע זאת. בראשונה לא האמנתי גם אני לדבר: היתכן, הנשמע כזאת, שדלפן יזכה בכסף? (באירוניה) ועוד דלפן מר, כמוני?... ואולם לבסוף הכרתי, שאין מצחקים אתי: תוחבים פשוט הממון לתוך ידי! נו, ומה, התחשוב, עושה אני? — אני לוקח את הפרוטות ושמן עמק, עמק בכיסי.

זלמן. התשמע, יחזקאל? הנני מקנא בך, חי נפשי, לרכוש כסף בגורל בזמן הזה — הרי ממש לנס יחשב! ובפרט אצל בריאים כמונו? ועכשו, מה יקרה

הטרטרי ואח"כ פעלה על בעלה בחכמתה לעשותה לקיסריה) הפשה את המלוכה וכלאה את הקיסר הצעיר בהיכלו והיא משלה בשמו וכטלה את תקוניו. מרוב צער ויגון חלה הקיסר קוואן-חזי ישבב שנים אחרות על ערש דוי. כאשר הגיע קצו התעלפה הקיסרית הזקנה ומתה בו ביום בת ע"ד שנה. בפקין אומרים, כי הומתה בסם המות. לפני מותה עשתה לקיסר את בן אחיו של הקיסר, ילד בן שתי שנים ובשמו ימלוך אביו משון אחי הקיסר המת. גם הוא איש חכם נוטה להתקונים.

על המצפה.

הנה דם הברית.

המהלומות לפני בית האוניברסיטה בווין בשבוע שעבר דורשות להרשם בעתונינו ביתר באור ולא לעבור עליהן כעל מקרה קל הערך. הדם הנשפך מפצעי הגלגלות היה דם יהודים וזהו הדם היהודי הראשון, שנשפך בזמן התנועה הלאומית החרשה; היהודים הצעירים הגינו על כבודם ועל כבוד עמם. ואף שהמקרה מעציב מאד, תצא ממנו גם טובה בבחינה אחת. כל רעיון ותנועה, שדם נשפך עליהם, לא במהרה יבטלו. הדם הוא בברית מלח, לבשם את ה־עיונות, שלא יפסדו. ההיסטוריא תורנו, כי כל דבר, שמסרו ישראל או עם אחר את נפשם עליו, נתקים לדורות. לשוא ילחמו שונאינו נגד היהדות, היא לא תבטל עד אם יעלה בידי העמים למחות את עקבות הדם הרב, שנשפך על ארמתם בעד הדת היהודית. עתה גם על הרעיון הלאומי החדש נשפך דם והדם הזה לא ימחה ולא ישכח עד אם יפעל את פעולתו, לחזק את ידיעת עצמם של הדור הצעיר, לחרות את הרגש היהודי על לוח לבם ולחתמו בחותם של דם. דם מתקים יותר מדיו, והדם עב ממיב. פושעי ישראל רוצים למחות את היהדות מעליהם במים. עוד ימים באים וזרעם של הפושעים האלה ישובו אלינו בחרטה ובבושה על קלת-דעת אבותיהם. אבל בני ישראל, שדמם נשפך בעד כבוד עמם, בטוחים אנו, שהם לא יעזבו עוד את דגלנו בקלת-דעת. הדם הוא רבק טוב, לקשרם אל גזעם.

על פרטי המהלומות כותב לנו סופרנו מר ווערנער, אחד הסטודנטים הלאומיים, שהשתתפו במהלמה הגלויה הזאת: אחרי שהתחוללו מהלומות בבית האוניברסיטה ביום השבת וביום ב', החליטו הסטודנטים האשכנזים וגם הציונים, ללכור ביום ג' את הככר לפני האוניברסיטה בבקר השכם. הציונים השכימו קום ובשעה 6 כבר נראו להקות סטודנטים ציונים, מקושטים באותות יהודיים ומזוינים במקלות, נוהרים אל הככר לפני האוניברסיטה. בשעה 8 כבר עמדו שם ת"ק ציונים. פקידי הבית דרשו מאתם לעזוב מקומם. אך הם מאנו ולא שמעו אף בגערותיהם. בינתים באו גם סטודנטים אשכנזים מצוינים באותות לאומיהו. כאשר בא הרקטור פרופסור עקסנר שלחו אליו הסטודנטים היהודים צירים. המשא והמתן ארכו יותר משתי שעות. בחצות השעה הי"א יצא סטודנט יהודי ועמד על עמור אבן, להגיד לחבריו את דברי הרקטור, שהתרצה לעשות במקצת את רצון היהודים. אך קולו אבד בתוך הרעש ולא נשמע. הוא חפץ לדרוש מחבריו לעזוב את הככר, למען ילכדוה השוטרים, כמו שהחליטו הרקטור עם הפוליציא. בינתים קרבו הסטודנטים האשכנזים ושורה של שוטרים התיצבה אצל המדרכה, למנוע מלחמה. כבר התחילו היהודים לפסוע הלאה, במצות הרקטור והנה האשכנזים נגשים בהרועת מלחמה והבקיעו דרכם בתוך שורת השוטרים והכו את היהודים במקלות ובגזרי קרח, ואשכנזים אחרים באו מפנים הבית עד שהיהודים נשארו צפופים בתוכם והמלחמה היתה להם מפנים ומאחור. אז נראו בתוך היהודים גלגלות רצוצות שותתות דם. ועדת סטודנטים באו משמאל והקיפו את היהודים בשלש ריחות. אז דומה היה הככר לשרה מלחמה ממש. האשכנזים כמחנה של פראים הכו בכל גסות רוחם ובכל אכזריות נושאי הצלב אבותיהם, שהתעוררה בקרבם. והיהודים גם הם לא שמו ידם בצלחת ונלחמו מלחמת מגן בהתמרמרות. אבל מתי מעט היו לעמת אלפי האשכנזים, שהקיפום. אז בתוך המהומה נהרס הגשר, אשר לפני הבית (ראמפע) והמון נלחמים נפלו למטה ברעש גדול. השוטרים נגשו ובעמל רב הצליחו להוציא את הנפצעים מתוך הערבוביה של הנופלים. מלאים דם וקרועי בגדים כהרוגי מלחמה נסחבו הנפצעים על זרועות חבריהם אל בתי הקפה הסמובים ומשם העבירום בעגלות חברת ההצלה אל בתי-החולים או אל בתיהם. גם שוטרים אחדים נמצאו בין הנפצעים. כל הרחוב היה זרוע שברי מקלות, כובעים וקרעי בגדים. מספר הנפצעים היהודים יותר מששים.

אם התערבו השוטרים במלחמה בסוף, להציל מעט, יש להודות רק לצירנו הלאומי ד"ר ארטור מ א ה ל ע ר. בשעה העשירית בא אל מקום המלחמה. כשמעו מפי את אשר נעשה ובראותו, כי השוטרים עם פקיד הפוליציא עומדים מרחוק ומביטים באלפי אנשים אחרים, שעמדו משתוממים על המחזה, כאשר אלפי סטודנטים אשכנזים הכו חמש מאות יהודים — בערה חמתו. מיד נגש אל פקיד הפוליציא ואמר לו: „אני הנני ציר מועצה הממלכה ד"ר מאהלער, חבר הקלוב היהודי בפרלמנט, והריני מבקש ממך, להגיד לי את שמך". הפקיד התיצב כאיש צבא והרים ידו אל כובעו בדרך-ארץ והגיד את שמו. ד"ר מ א ה ל ע ר: „הנני מעירך, כי עליך לעמור בפרץ כפקודת החוק". פני הפקיד אדמו כדם, הרים ידו שנית בצד כובעו והד"ר מאהלער הלך לו. אז הוליך הפקיד את השוטרים בשורות של ארבעה אל המלחמה ובעזרתם אפשר היה להוציא עכ"פ את הנפצעים מבין הלוחמים.

הסטודנטים היהודים הגישו אל הרקטור פרופ' עקסנר כתב-זכרון כתוב במלים נמרצות. בו קראו תגר נגד מעשי חבריהם האשכנזים, שהכו את חבריהם היהודים אם מצאו עוז לענות הן על השאלה אם יהודים הם. סבת הפראות הזאת היא המשטמה השולטת זה י"ב שנה בגלל החלטת הסטודנטים האשכנזים, כי אין היהודים בני כביד ככל העמים ומותר לפגוע בכבודם ולא לפיסם לא בדברים ולא במלחמת-השנים. וכאשר נגלה רגש עמידה על נפשם ביהודים החזיקו זאת האשכנזים היהירים כחצפה. במקרה האחרון עמדו היהודים מח' „קדימה" על נפשם, להציל את כבודם ובעבור זאת התנפלו האשכנזים על כל סטודנט יהודי שפגעו בו והכוהו.

אנחנו הסטודנטים היהודים — מסים סופרנו את דבריו — הגענו לימים רעים. המניסטר לחנוך ד"ר מרכט התפטר ומניסטריום אנטישמי של בינרט—ליכטנשטיין עתיד להתכונן, המשליך כבר עתה את צלו לפניו!

מכתבים מערי המדינה.

ווין. ה„פעסטער לויד", החשוב בכל העתונים באונגרן וגם בחוץ לארץ קולו נשמע, הביא מאמר נכבד בשם „היהודים בבוסניא-הרצגובינה". הדברים הנאמרים שם ראויים לשימת-לב ביחוד עתה, כאשר התיצבו צירים מקהלות היהודים בבוסניא לפני המניסטר הכללי לפיננץ בארון בוריאן, לדרוש ממנו זכיות פוליטיות בסדרי הארץ החדשים. אני מוצא לנכון להביא מזה קצת מן המאמר ההוא, שיש לו עתה ערך כפול. הוא כותב:

„בעיר הראשית סאראיעווא היהודים הנם רביעית כל יושביה; הם משכילים, חרוצים בעבודתם וידם פתוחה לצרכי הכלל יותר משאר הלאומים. המה אנשים שקטים, אוהבי השלום והסדרים. וכן בכל הערים. ולפי מספרם, רכושם, חכמתם ועול המסים, שהם נושאים הנם חלק חשוב של האזרחים בבוסניא. ובכל זאת נמנע המניסטר הכללי לפיננץ בארון בוריאן בדבוריו בדלגציות להזכיר את היהודים בחשבו את בעלי הדתות השונות, שיתחלקו ביניהם המנדטים. אם עשה זאת בכונה או בטעות, שסבתה היא בוז אין לבחון פה. אבל יש להזכיר, שבאשר נצחו הטורקים הצעירים ואספות וחגיגות היו בערי טורקיא ונאומים היסטוריים נאמו לאחדות העמים, ל א ש כ ח ו א ף פ ע ם א ח ת ל ה ז כ י ר א ת ה י ה ו ד י ם בין יתר העמים, שהטורקים יחלקו עמהם את הזכיות. היהודים הספרדים בבוסניא רגילים בשווי-זכיות מימות ממשלת הטורקים שם, ואם הממשלה החרשה תמנע מהם את זכיותיהם בתור גרועים מאחרים, ירגישו טעם גזל משפט. אין די להם אם תאמר הממשלה, כי היהודים יבחרו בתוך הקתולים או בתוך המחמדים, הם רוצים לבחור ולהבחר בתור מחלקה מיוחדת אוטונומית, כבני הדתות האחרות. אם מחלקים את יושבי הארץ לפי דתותיהם מי זה יאמר, כי אין היהודים בני דת מיוחדה? היהודים הנם תמיד ידידי הנהגת הארץ ובזה משבו עליהם את שנאת יושבי הארץ. וסאת הממשלה אינם ראויים נאמת לאותו הבוז, שהיא מכינה להם. ממקום מובשר יש לנסות להעיר על זה ולהסביר לממשלה את חובתה".

והנסיון הזה ממקום מובשר נעשה באמת, להסביר לממשלה את טעותה וגם אמנם נגמר הדבר לטובתנו! צירי יהודי בוסניא, בבואם לברך את הקיסר ולהודות לו על התפשטות מלכותו עליהם, מסרו כתב זכרון אל המניסטר בארון בוריאן בשם כל הקהלות בבוסניא והרצגובינה ובו נאמר, כי היהודים יושבים בארצות ההן זה ת' שנה ובכל השנויים, שנעשו בהן היו ליהודים תמיד זכיות אזרחים שלמות, שוות לאלו של שאר העמים והדתות. כן כאשר קראה הממשלה הטורקית את צירי העם, להשתתף בתור יועצים בהנהגת המדינות היו גם ליהודים ציריהם שם. וכאשר נוסדה הקונסטיטוציא הראשונה בשנת 1876 שלחו היהודים מבוסניא שני צירים מתוכם אל הפרלמנט. היהודים בבוסניא מבקשים איפא מאת הממשלה, שתעשה גם אותם ל מ ח ל ק ה פ ו ל י ט י ת מ י ו ח ד ה ב מ ד י נ ה, ש י ב ח ר ו ל כ ד ם א ת ב ח י ר י ה ם מ ק ר ב ם. הבארון בוריאן הבטיח את הדפוטציא, כי הממשלה, שנוכחה במשך השנים, כי היהודים בבוסניא הם עם חרוץ, בעל תרבות ומועיל לישוב הארץ, לא חשבה מעולם לעשות את היהודים גרועים מאחרים. ומה שלא הזכיר המניסטר בדבריו אל הדלגציות בפירוש את היהודים, סבת הדבר היא, כי רצה להזכיר רק את שלשת העמים המתקוטטים בכל עת. ועתה הוא מבטיח בפירוש, כי בועד המדינה, שיבחר בבוסניא, יהיו ליהודים ציריהם המיוחדים.

אמנם אין להמלט מגחוך בשמענו את הטעם, שבעבורו לא הזכיר המניסטר את היהודים בדבריו. אבל אין לכחד את העובדה, כי זה נצחון גדול של

היא הפרוטה! (דומיה, מתוך מחשבה). זכית, אפוא, שבעים וחמשה רובל?

י ח ז ק א ל (במהירות). שבעים וחמשה רו"כ, בפרוטה אחת! הרי העיר היתה „מצלצלת על-ארותי"... ואני כבר נתיאשתי ממספרי"... הנך רואה, זלמן, כשרוצה הה' „יירה אף מטאטא"...

(דומיה קטנה).

ז ל מ ן (מתוך מחשבה). שמעני, יחזקאל... בבקשה ממך... אתה צריך... בתור ידידי... הלוה לי עשרים וחמשה רובל עד אחר השבה... היה בטוח... והאמן... כי רק צרותי גורמות...

י ח ז ק א ל (מביט עליו בחשר. קופץ בפראות ממקומו וצועק בקול משונה) מה, להלוות כסף? מי, אתה זלמן? האתה ידידי הטוב?... רוצחים, אין אלקים בלבבכם!... כלכם, כלכם קשרתם קשר... עשיתם יד אחת בנגדי!... לא, זלמן, טעיתי ושגיתי מאד: אתה— ש ו נ א י! צר ואויב שלי!... הא לכם: הפשיטו עורי מעלי!... הפשיטו כתנתי, מעילי מעלי... הנני מוכן... (בקצף על-גבי שפתיו) התיאשתי גם ממך זלמן: הנ ך ש ו נ א ל י!! (רץ בחפזון מן החדר).

ז ל מ ן (קופץ ממקומו. עומר נבהל ורוער).

(המסך).

ב. ברוכזון.

בני עמנו, אם הוברח המניסטר, ועוד הבארון בוריאן להתנצל לפני יהודים ולפיסם בגלוי. נקיה כי גם המניסטר יתנחם על זה בדברי הפיטן: Tempora muntantur et nos mutamur in illis (הזמנים משתנים ואנחנו משתנים בהם).

ביום ד' שבוע שעבר בשעה י"א לפני הצהרים נתקבלה הדפוטציא בת ל"א ציר מכל קהלות היהודים הספרדים בבוסניא והרצגובינה מאת הקיסר בראיון מיוחד. בראשם בא נשיא הקהלה ויועץ העיר בסאראיעווא מר שלמה עפנדי שלום, זקן כן ע"ח שנה, שהיה ציר הפרלמנט הראשון בקונסטנטינופל. הדברן היה השלחני המשכיל מר יהושע ד' שלום, האיש העשיר בכל המדינה. חברי הדפוטציא היו לבושים קצתם בבגדי אירפה ומצנפת אדומה על ראשם וקצתם בבגדי המדינה. באשר נגלה הקיסר לעיניהם כסו את ראשיהם וברכו את הברכה „אשר חלק מכבורו" וסימו „יחי!" אח"כ דבר מר יהושע שלום את דבריו, שבו הביע את רגשי התודה וההכנעה והאמונה של היהודים הספרדים לרגלי התפשטות מלכות הקיסר על ארץ מולדתם. „אנחנו היהודים -- אמר— היינו מעולם אנשי שלום ומנוחה ועבודה וגם להבא נאחז במדות האלה, למען נהיה שוים את חסד הוד מלכותו". והבטיח שביחר עם שאר יושבי הארץ יתאמצו לשכלל את הארץ. וסים בברכה. — הקיסר ענה: „בואכם והבעת אמונתכם עשו לי קורת רוח כי ידוע לי, שבני אמונתכם הם תמיד אנשים שלוים ושקטים בארצות מושבותם. במעשים טובים של אזרחים, באחרות עם כל יושבי בוסניא תהיו גם להבא פקטור חשוב לחיים ההרבותיים והבלכליים. בגלל מעשי אמונתכם לארץ מולדתכם חסרי בטוח לכם". — אח"כ דבר הקיסר עם כל אחד ואחד בשפת אשכנז ואיטליא. ביחור הרבה הקיסר לשוחח עם זקן הדפוטציא מר שלמה עפנדי שלום, חבר הפרלמנט הטורקי הראשון, והגיד לו, כי זה פעמים אחרות ראהו. הצירים ברכו את הקיסר ויצאו אחרי חצי שעה.

ביום ו' בשעה 1 בצהרים נתקבלו צירי היהודים האשכנזים ילידי אוסטריא=אונגרן מאת הקיסר, כ"ז איש באו מחמש ערים וביניהם הרבנים ד"ר וועסעל מסאראיעווא, פ. קעלער מבאניאלוקא והחכם הסופר העברי מר חיים וויצנר מסאראיעווא. הדברן היה ראש הקהלה ד"ר רוטקופף. הרב ד"ר וועסעל ברך את הברכה עטוף בטליתו ואח"כ פרש את ידיו וברך את הקיסר ברכת כהנים עברית וכל הצירים ענו אמן. אז דבר הד"ר רוטקופף והביע שמחת היהודים בספוח בוסניא בממלכה ותודתם על החסד, שהראה להם הקיסר בחקי צדק וחרות והבטיח אמונת היהודים להבא, וסים בברכה ותפלה. - הקיסר הודה להם בחבה על הבעת אמונתם והבטיח, כי הממשלה תפעל גם להבא להרחיב תרבות ושלום בארצות החדשות. הקיסר דבר עם כל חברי הדפוטציא אשכנזית, אונגרית ואיטלית ושאל את כל אחד על מעשהו ועל מצב הקהלה. הרב ד"ר וועסעל הגיד לו, כי בסאראיעווא ישנו ביהכ"נ, שהוא לתפארת לעיר.

בשבת בצהרים התיצבה הדפוטציא הזאת גם היא לפני המניסטר בארון ביריאן. גם היא בקשה לתת ליהודים לבחור בפני עצמם באי כחם לפרלמנט הבוסני. המניסטר הבטיח גם איתם, כי כן יעשה.

אנכי דברתי עם שנים מחברי הדפוטציא, עם משנה ראש הקהלה ברנרדו קליין ועם מר קניגסברגר. שניהם מלאים תקוה על הימים הבאים. עתה נחוצה אחדות ליהודים בינם לבין עצמם, שלא יהיו נפרדים לשני מחנות, ספרדים ואשכנזים. כל הגדרים תהרסנה ושתי הכתות תהיינה לעם אחר, אחרי שיזכו לאוטונומיה לאומית, שלא זכו לה היהודים בשום ארץ וממלכה עד בה. הלא בכל אופן מתי מעט הם ואם לא יתחברו יחד, הלא באין הם ואפס ותהו כחם במדינה. אם יתחברו ויפעלו באחים יחד ע"פ שטה בללית, אז יחשבו עמהם וידעו, כי חלק העם היהודי בבוסניא הוא פקטור חשוב באוסטריא החדשה ויובלו להיות לברכה גם לאחיהם באוסטריא ואונגרן, אולי יזכו גם הם בגללם וע"פ דוגמתם לזכות כזאת, אבל אם יהיו נפרדים הלא לא תהיה עממיות ישראל נכרת ונחשבת. לרבם שהם הולכים עליה, להכון למלחמה הבחירה, אקרא להם: אחים, אל תרגזו בדרך! א. ב. ווערנער.

מכתב מאונגרן.

קוראי „המצפה" אולי יזכרו עוד את מכתבי בעתון זה (גליון ב"ג ש"ז), בדבר משפט הורביץ-לזר, אשר שם הרימותי על הנס גם את משפט פולוני-לעגריעל, באמרי שלמרות הענש, אשר הושם על האחרון חבת העם כלו בצדו. המשפט הגדול הזה המיט חרפה עצומה על הממשלה המדיארית, כי השופטים היו תולים בדעת אחרים והשפעתם פעיו עליהם, לחרוץ משפט מעוקל, למרות הבירתם את ההפך, ובאשר מוביח סופו על תחלתו סככה הממשלה באברותיה על פולוני, להציל את כבודו, באימה על השופטים המושבעים, לחיב את הזכאי. עתה בטל ביה"ד העליון בבודפשט את הפסק של השופטים המושבעים, אשר ע"י טירור נאלצים היו לחייב את לעגריעל הזכאי. הקיריע הגבוהה נהנה אזן קשבת לדברי מליצו של לעגדיעל, באמרו שע"י פסק בזה תנתן היוסטיץ האונגרית, אשר בלא זה נתחלל כבודה על ידי פולוני, ללעג ולקלס בעיני חוץ לארץ, ושמה לאל הפסק של השופטים המושבעים בנתינת טעם לדבריה במה שנוגע לאחרונים, שבפי הסעיף 437 לא רק שפסולים היו לחרוץ משפט זה, כי גם להבא אסור להם להיות שופטים מושבעים במשפט זה. שמחת פולוני היתה איפא עד ארגיעה, ותרועת הנצחון של העתונים הקלריקלים על היהודי ד"ר וואזשוני, מליצו של לעגדיעל, אשר לא נתן מרגוע לנפשו עד אשר הוציא כנגה צדקתו, נשא רוח. אולם במה שנוגע לנו היהודים — לו גם שמחנו על מפלת פולוני — המשפט בעצם עשה עלינו רושם אי-נעים מאד, לא רק ע"י חרפת השופטים היהודים, אשר חללו את שבועתם מתוך פחר, כי גם מפאת סבה אחרת פעלו תוצאותיו עלינו לרעה, כי המשפט הזה, אחרי שמליצו של לעגריעל היה הדמוקרט היהודי ד"ר וואזשוני, קבל צורה קונפסיונלית ממש והאנטי-שמים אנשי ברית פולוני, שנוא נפש וואזשוני, ישפכו עתה את חמתם על כל היהודים, והאנטישמות, אשר בלא זה הלך הלך וגדל תחת חסות הממשלה, אשר רק בעזרת היהודים קבלה את רסנה בידה — תגדל עוד יותר.

לרגלי הצעת הבחירות של אנדראשי נתחוללה מהומה גדולה והתמרמרות עצומה בקרב העם. הסוציאלים עושים הפגנות בכל המדינה וכבר באו לידי מהלומות את הפוליציא ובפיומע השיבו הפועלים בשביתת מלאכה בללית. נגד הצעת אנדראשי, אשר נמסרה בשבוע זה על ידו אל הפרלמנט לישא וליתן בה, יתנגדו לא רק העמים השונים במדינה, כי גם מפלגת הפרוד הקיצונית ומפלגת העם הקלריקלית. האחרונה כבר העירה בגלוי את המניסטר, שע"י הבחירות הכפולות והמשלשות ירויחו רק היהודים באשר כלם יודעים קרוא ובתוב והשפעתם בשעת הבחירות אין לשער, אבל המניסטר באחת ומי ישיבנו, באמרו שהיהודים הם מדיארים גמורים בלב ונפש והם נבונים להקריב את גופם ומאדם על מזבח אהבת ארצם. הצעת אנדראשי היא רק תחבולה פוליטית לקפח את זכות הלאומים, להקטין את ערכם ולהמעיט את השפעתם בחיים הפוליטים. בכל זאת כפי הנראה מראש תקובל ההצעה ברוב דעות, למרות הטירור של הסוציאלים והתנגדות שאר המפלגות הקטנות. הצעה זו בשהיא לעצמה לא תביא שנוי גדול במצב הפוליטי האונגרי. כי מלבד ששה או שבעה מנדטים, אשר ירכשו להם הסוציאל-דמוקרטים על יסוד זכות הבחירה החדשה, ישאר הכל על מכונו. ואם גם יתאחדו הסוציאלים למפלגה מתנגדת ותאבה להניח להממשלה מכשולים ותחתחים על דרכה, עמדתם והשפעתם בתור מפלגה בל תהיה נכרת ממעוטה. המניסטר דאג, שלא יבא סכום מסוים מהאלימנטים האלו להפרלמנט האונגרי, אחרי, שכפי הצעתו, הבחירות לא תהיינה שוות וחשאיות.

בשיחה, שהיתה לנשיא לשכת המרכז של היהודים החרדים ר' אברהם פראנקעל את עורך עתון „מאריאר סוי" בדבר המאמר של העתון האנטישמי „אלקאטמאני", (הוא האשים את יהודי אונגרן, שאינם פטריוטים אמתים, אחרי שיתנו ידם לציונות והמשוררים היהודים יתרגמו את שירי ר' יהודה הלוי ללשון המדיארית), ההרפס הנשיא לפני העתון האנטישמי, בחפצו לגול את האשמה מיהודי אונגרן באמרו, שהחלטת „אלקאטמאני" קלוטה מן האויר ואין לה כל יסוד, כי התנועה הציונות באונגרן היא כל כך רפה וקטנה (?), שאין כדאי לדבר עליה. הנאורים לא ירחשו חבה לציונות, בעוד אשר החרדים החרימוה ואסרוה(?) והעיר בתוך שאר דבריו, שלפני ארבע שנים חתמו כל רבני אונגרן (?) על גלוי-דעת, שהציונות אסורה ולקחת חבל בה הוא חטא גדול מנשוא. ומה יחפוץ עוד האלקאטמאני מאתנו? הלא מדיארים גמורים הננו? בבה דבר איש העומד בראש היהודים החרדים פה והחה לשום קץ להשערוריות בווראנוי ומאראש-וואשארהעלי, אשר העתונים האנטישמים ימטירו עלינו בגרלן מאמרי בוז וקלון, יתרפס לפני האנטישמים ויאבה להוביח להם, שאין לנו חלק ונחלה בציונות ושרק אונגרן היא ציון שלנו. אוי לאותה בושה!

בטרם אפרד מכם, קוראים נכבדים, אציג לפניכם עוד תמונה אריגינלית מהארתודקסיה האונגרית, שמעו והשתוממו! קהלת העיר הקטנה קאמאטשא (במחוז קאמאין) בנתה בית הכנסת חדש, ואחרי שאין להם רב הזמינו לחנבת הבית את הרב מהקהלה השכנה. אבל אחרי שנודע להם שהוא אינו יכול לדרוש מדיארית שלחו אותו לביתו ושחרו את הכמר הרפורמי, שיחנך להם את בית הכנסת בדרשתו המדיארית. הכמר נאות להם ובשמחה רבה קבל על עצמו דמיסיון הקרושה וחנך את בית הכנסת ליהודים. המקרה המעציב הזה נתן חמר רב לעתוני ארצנו לענות בו, הקלריקלים והאנטישמים ברכו את היהודים יושבי העיר הזאת בתור „פטריוטים גמורים", בעוד אשר העתון של היהודים הנאורים התנפל על החרדים בשצף קצף ובמאמרי בוז ולעג נתנם לשמצה וקלון. העובדא המעציבה הזאת מראה למדי איך ירדה היהדות באונגרן אחורנית וששאיפת החרדים להתחפש למדיארים עולה על שאיפת הנאורים, ולמה נתפלא על התנגדותם לציונות? ור' אברהם פראנקעל? היחרים גם את הקהלה הזאת? הינרשם מהסתפח בנחלת הארתודקסיה? בטח לא, כי הם אינם ציונים?

סאטמאר. שמעון ליסער.

מכתב מטורקיא.

קושטא. הועד הגדול של מועצת קהלתנו, בן ששים בעלי בתים ועשרים רבנים, הקים מתוכו ועד קבוע קטן בן תשעה בע"ב ושבעה רבנים, שיועץ בכל עת בעניני הקהלה. שבעת הרבנים הם גם בית-הדין היהודי.

טלגרמות באות מירושלם, הדורשות ממ"מ ראש הרבנים פה, להעביר את מ"מ החכם-בשי שם ר"א פניז'יל. הועד עשה בן והעביר את ר"א פניז'יל בפקודה טלגרפית והושיב בירושלם ועד בן ארבעה חברים, שנים מכל מפלגה, להכין מיד את בחירת חכם-בשי קבוע ולא ממלא מקומו.

עתה שאלה חדשה מעסקת את דעת הקהל פה. כידוע חלה מעתה חובת עבודת הצבא גם על היהודים. ולפי שעל פי החוק פטורים כהני כל הדתות מעבודת הצבא, רוצה הממשלה לדעת איזו רבנים לפטור. היא שואלת איפא את הנהגת הקהלה על כל רב ורב סרר למורו. ושמושו ברבנות. שאלות כאלה נשלחו גם לירושלם אל ראש רבני האשכנזים מוהר"ש סלאנט.— הממשלה ריצה להציע הצעה בדבר הזה לפני הפרלמנט.

מספר היהודים (גברים נשים וטף) בעיר הממלכה הוא בשבעים אלף נפש. ולפי שציר אחד לפרלמנט נבחר מחמשים אלף בוחרים אי אפשר לכל היהודים בעיר הממלכה לבחור בציר אחד משלהם, אם לא יצטרפו אליהם היהודים בערים אחרות או שבוחרים נכרים יאותו גם הם לבחור בציר יהודי. ויש תקוה לבחור פה יהודי ע"פ האופן השני, כי יונים וארמנים יצטרפו עמנו לבחיר ביהודי; כמו שהיה בסאלוניקי.— הפרלמנט יפתח באמצע החדש הבא.

שמונים אחוזים ממאה מהכנסות הקהלה מכנים פה מס הבשר (גאבעלע). עתה בקשו הקצבים „להנות מן החרות" וחדלו לשלם את המס. נפש העם נקעה מהם ולא קנה בשר באיטליזיהם. כי-אם בעצמם זבחו ושלמו את המס. יש לקוות, שיתפשרו בקרוב והקצבים יזכרו את חובתם.

בגלל החשמה נוצרו לנו פה שני עתונים חדשים בז'רגון הספרדי ושנים קימים מקודם. החשוב בהם הוא El Tiempo, היוצא שלש פעמים בשבוע. העורך והמו"ל הוא דוד פריסקו, העמל זה ל"ה שנה להשכיל את העם היהודי. נחוץ פה מאד עתון עברי, שיחבר את הספרדים עם האשכנזים, אבל לע"ע אין כל תקוה, כי מעטים פה יודעי עברית ומכ"ש סופרים עברים. ההתבוללות עקב הרוח הלברלית, שהתעוררה פתאם לנתק מוסרותיה, כבר החלה גם פה להראות אותותיה לאט לאט. הזמן יפתור את השאלה המנקרת עתה במח כל יהודי נאמן: אם תשאר פה היהדות הישנה על מכונה או כום היהודים באירפה המערבית נשתה גם פה, שהדור הבא יפרוק מעליו עול היהדות להתבולל בעתומנים.

יעקב פרחיה.

מקרוב ומרחוק.

שונות. הממשלה האוסטרית מסרה לבית מועצת הממלכה הצעה, לקצוב שש מאות מיליון כתר לכנין תעלות בכיהם, מורביא וגליציא בתור דרכים של מים להעברת סחורות. — יושבי בוסניא והרצגובינה הם גבוהי הקומה בכל יושבי אירפה ואין דומה להם בזה רק יושבי נורוגים. — בפרלמנט הצרפתי הודיע המיניסטר למסחר, כי בגלל המשבר, שהיה באמריקה בישנה שעברה, העשירה צרפת עשר גדול באופן נפלא, תחת שכל הארצות נתדלדלו — ממשלת אונגרן הכניסה אל הפרלמנט חוק חדש, האוסר את זיוף היין ותקונו בנפט או באלכהל, כעין החוק האוסטרי. — במכרה הפחם „רדבוד" במדינת וועסטפאלן באשכנז פרצה אש בהבל המערה ובאבק הפחם ושע"ר פועלים נשרפו או נחנקו. האסון איום קורע לב, כי אי אפשר לרדת אל המערה, המלאה להבות אש, להציל אם יש עוד מה להציל. את המערה מלאו מים. סבת התבערה היא התנועה הוולקנית, המתחוללה עתה מתחת האדמה. — באוסטרליא הוקם מיניסטריום של סוציאליים בתנאי שלא יציעו הצעה קיצוניות ולא ימשלו בשיטתם. — בפאריז מת הנסיך הגדול אלכסיס דוד הצאר. שאמרו עליו, כי הוא אשם במפלת הצי הרוסי במלחמת יפן, כי הוא היה המשגיח על ספינות המלחמה. — בלייפציג הרג בעל דין את שופטו בביה"ד העליון ואת סופרו בעשר יריות, יען דחה תביעותיו. כן קרה עתה גם בפריסקא באמריקה. — באמריקה נשפט גנן ושמו לאמפער על הרגו את גבירתו גווינעס והצית ביתה באש. הגנן גלה, כי גבירתו רצחה ל"ז חתנים. שבאו אל ביתה ע"י מודעות בעתונים והיא הרגתם ולקחה את כספם וקברתם בגני שתי דירותיה. הדבר מעיר זה זמן רב רעש בניו-יורק ועתה גדול התמהון כאשר נגלה גנה השני מלא פגרים. -- בווין חסר מים מאין גשם זה זמן רב. אוצר המים של הצנורות דללו וחרבו, ע"כ סתמו את כל הצנורות העולים אל העליות בבתי העיר.

*

היהודים מכירים טובה. צ"ז איש מחשובי היהודים באדסה, הרבנים והגבאים מכל בתי התפלה (ראשי קהל אין בערי רוסיא), עלו אל הגנרל-גוברנר טלומטשב, להודות לו על השלום, שהביא בעיר בבערו אחרי האנרחיה ובהשיבו את הסדרים.

קטגוריה על היהודים. חברות „הרוסים האמתים" מכל ערי רוסיא שולחים בקשות אל הצאר לאסור על בני היהודים ללמוד בבתי ספר רוסים.

בטול הסתדרות החרדים ברוסיא. ה„היינט" מודיע, כי הממשלה הרוסית בטלה את הסתדרות היהודים „כנסת ישראל", שנוסדה בווילנא בימי המהומה, כאשר חללו בני הנעורים את בתי התפלה ובטלו את התפלה ואנסו את היהודים החרדים לעשות פקודותיהם. תכליתה היתה לשמור על היהדות ולהתחזק בה וגם להרים את מצב הכלכלה. הכל לעגו לה וגבאו, כי מפני הפרוגרמה הרחבה ביותר לא תוכל לעשות מאומה, בטרם התחילה לפעול הלשינו עליה היהודים הסוציאליים, שראו בה ריאקציא. גורל החברה היה תלוי ועומד ועתה בטלה אותה הממשלה. באמת היתה הסתדרות הגונה, שהיתה עלולה להביא חיים חדשים והתקדמות בתוך היהודים החרדים.

משפט ברודסקי. בימי הפגרום בקיוב ראה בן המיליונר ברודסקי, כי הפראים מכים מכת מות את קרובו הבארון גינצבורג. ברגזו הביא אקדח וירה בתוך החוליגנים והרג אחד מהם. במשפטו יצא זכאי. אנשי המאות השחורות הלשינו על השופטים ועתה היה משפט וזרש וגם עתה יצא זכאי, רופאים העידו, כי הוא חולה עצבים ולא ידע מה הוא עושה.

מות רב. בוויטקוב החדשה נפטר ביום י"ז לח"ז הרב אב"ד הה"ג מו"ה אפרים לנדא בשנת ס"ג לימי חייו. ביים ג' שבוע שעבר נסע לכפר לסדר קדושין ואחרי הסעודה התעלף, ממחרת נפטר. הוא היה בעל מדות טובות מאד והכל אהבוהו והוקירוהו. רבנים אחדים הספידוהו והמספד גדול בעיר וסביבותיה. תנצב"ה.

מ. א. פינקל.

קורסים עברים. חברת הסטודנטים היהודים „פרזעדסוויט-השחר" בקראקא יסדו קורסים עברים לסטודנטים מבי"ס תיכונים, ללמדם עברית ע"פ שטת ברליץ בשעות אחה"צ ג' פעמים בשבוע, מיום 1 לחדש הבא והלאה. שכר הלמוד רק 3 כתרים לחדש. זהו דבר רגיל. אבל ההתלהבות הקדושה, שצעירנו נגשים אל הדבר מעירה שמחה ותקוה בלבנו. להכתיב תלמידים אפשר בכל ערב, משעה 7 עד 9, בבית החברה ברחוב הירוק מספר 7.

בנות ישראל בשבי. בבי"ד של ענשים בלבוב נשפט הטוחן הקתולי סטאחוב מכפר סטרזלקי אצל סטניסלב, שגנב ילדה יהודית, בת התגרן חיים קיטנפלון מביתו וגם בסף. בסטניסלב מסר אותה לידי כהנים קתולים ללמדה את הדת הקתולית. אחרי כן המירה דתה ונשאה לסטאחוב. אביה מסר דינו אל הפרוקרוטוריום וסטאחוב עמד לדין על גנבת נפש וממון. דינו נגמר למאסר קשה שמונה ימים בעד גנבת נפש ויצא זכאי מגנבת ממון. בעד ענש קל כזה כדאי לכל קתולי לקים מצוה רבה בהכנסת נפש יהודית תחת כנפי הדת הקתולית. — „אונזער לעבען" מודיע, כי אל חנות של יהודי סמוך לווארשא באה נערה נוצרית יספרה לו בבכי, כי היא בת ישראל. לפני י"ז שנה בהיותה יתומה בת חמש שנים נגנבה כחוץ והובאה לכפר. שם הביאוה כברית הדת הקתולית ומסרוה לפבריס, לעבוד שם. היא נשארה נאמנה להת ישראל וזה כמה היא מחפשה אחרי קרוביה ואינה מוצאה, כי שכחה שמותיהם. — מסמבור הישנה מודיענו מר סג"ל, כי בשבת שעברה ראה פקיד בתחנה שם — יהודי ציוני — באחת המרכבות של המסע נערה נוסעת בלוית צעיר נוצרי. פני הנערה העידו, כי יהודית היא. כאשר שאל אותה הפקיד על מולדתה כחשה ואמרה, כי נוצרית היא. הפקיד בחן אותה כדברו אליה אשכנזית והיא ענתה אשכנזית. הפקיד הכיר כי הנערה גנובה היא מבית הוריה וחקר מפיה והוכיחה על בגדה בעמה. הנערה ענתה, כי הוא טועה בה והיא שבבית, ע"כ היא יודעה אשכנזית. כאשר עבר המסע נחם הפקיד על עזבו אותה, כי לבו הגיד לו, כי החשד הוא בצדק. ע"כ מהר להריץ טלגרמה אל התחנה שנה, לעצור את הנערה ואת מוליכה. כאשר נתפשה ונבדק כרטיסה נודע, כי היא אמנם יהודית, שברחה מבית הוריה בנארול ובקשה לנסוע לאמריקה עם עוגבב. אבי הנערה מהר לבוא והשיבה לביתו ועוגבה הושם במאסר בעון גנבה.

יהודי רוסיא בדניא (דנמרק). גם לארץ הזאת הגיעו גולי רוסיא ומספרם הולך וגדול. כבר התישבו שם אלפי יהודים בין דלת העם, אשר בעיר הממלכה קופנהגן. עתה הורסה הנהגת העיר את דרחובות הצרים והיהודים מתפזרים בעיר.

הרבנות בירושלם. התרגזות עצומה גרמה פקודת החכם-באשי מקושטא, להעביר מיד את מ"מ החכם-באשי בירושלם ר"א פניזיל. הדבקים בו שלחו מחאה אל הממשלה.

איק"א. כן שם ההסתדרות החדשה, שנוסדה ע"פ החלטת האספה של חשובי היהודים מכל הארצות, שהיתה בברלין בחדש ספטמבר. מטרתה היא יסוד מושבות יהודיות בארצות המזרח, כלומר בממלכת טורקיא חוץ מא"י. הועד המכין כונן שני ועדים מיוחדים: א) ועד לחבר את כל החברות היהודיות הגדולות וההסתדריות לאגודה אחת, לפעול יחד לטובת כל העם היהודי. ב) ועד ליסד הסתדרות כללית של עשירי היהודים לתכלית יסוד מושבות בטורקיא. הועד בא לידי הוכחה, כי התנאים בפוליטיקה הטורקית נאותים מאד לקולוניזציא כזאת ובתוך עשירי היהודים נוטים לה. ולפי שנחוץ עתה מאד לסדר את גלות פליטי היהודים לכן, יש לבונן מיד אורגניזציא בזאת על יסוד גמילת חסד, כלומר בלי כונה פוליטית יהודית, בלי דרישת אוטונומיה יהודית. בראש ההסתדרות הזאת יעמוד הפרופסור ארון בברלין ועמו יעבוד הסופר ד"ר אלפרד נוסיג, שהקהיל את האספה הברלינית והכין את יסוד ההסתדרות, שכבר התחילה פעולתה. מטרתה היא איפא מטרת הבארון הירש, שנדב לתכלית זאת שלש מאות מיליון. אבל אפוטרופסי ההון הזאת, ח' יה"א, אינם עושים בו כפי רצונו. אולי ברבות הימים תסכים יק"א להקדיש את הכסף למעשי איק"א (ר"ת אלגעמיינע יודישע קאלאניזאציאנס-ארגאניזאציאן).

הכל כמנהג המדינה. היהודים בסרביא החליטו באספה, לשלוח מכתבי תחנונים לכל היהודים בכל הארצות, לרחם על העם הסרבי ולעזרו להלחם באוסטריא-אונגרן ולכבוש את בוסניא מידה. דבר קטן הם דורשים, גמילת חסד. וזה הם עושים בשעה שאחיהם יושבי בוסניא באו להודות לקיסר אוסטריא על ספחו את בוסניא בממלכתו. מה נאמר על הפוליטיקה הזאת? היא דומה לזו של המדיארים בני דת משה, הנלחמים בסלבים חנם.

משפט פועלי ציון. בפטרבורג בא לפני ביה"ד העליון לצבא שנית משפט שבעה חברים מחברת „פועלי ציון" בווארשא. הם נאשמו, כי בקשו להרוס את סדר המלוכה ברוסיא והטילו מס על האזרחים היהודים להכיי נשק. ביה"ד לצבא בווארשא ענשם בכליאה כמבצר משתים עד שש שנים. הם ערערו על משפטם לפני ביה"ד הגדול, שדחה עתה את ערעורם וקים משפטם.

שנוררים משכילים. בווין נתפשו שני צעירים יהודים משכילים ילידי רוסיא, שעסקו בכתיבת מכתבי בקשה לעשירים יהודים. לרחם על אמן אקדמי חולה וב"ב ולשלוח להם כסף וגם השיגו.

נקם. בליל מוצאי שבת התנפלו המון סטודנטים איטלים בבתי קיה בווין על סטודנטים אשכנזים והכום בכדי ברזל ופצעו מחם, לנקום בהם על זדונם וגאותם. בעתונים האשכנזים נאמר, כי היו ביניהם גם ציונים, אבל אין אנו מאמינים.

ריב על דבר שקר. עורך ה„טגבלט" לא אבה לתקן את אשר עות ע"פ עדות נער שקרן (כי מר פילצר דרש בועידת טרנוב להטיל חרם על „המצפה" „בשביל מסוה השקר שלו" והנאספים הסכימו) והדפיס מאמר ארוך לדחות טענותנו. אבל שקר אין לו רגלים, בדבריו רק חזק בעצמו את טענותינו, כמו שראו קוראי שני העתונים. מר וואשיץ אמר בע"פ כי עדות הנער נאמנה לו מעדות כל הדלגטים מקראקא. בישיבת ועד הדיסטריקט הקראקאי הוחלט פה אחד, לדרוש מאת הד"ר הילפשטיי, שהיה יושב בראש בועידת טרנוב, לשלוח הכחשה אל ה„טגבלט". ההכחשה כבר נשלחה. נראה אם עדות היו"ר תהיה נאמנה בעיני וואשיץ יותר מעדות „סופרו"

כפי הנראה קשה לו לחלץ עצמו ואת הטגבלט מדבר שקר, שנכשל בו. מדת ישרו של עורך ה„טגבלט" נגלתה בזה בכל זהרה. אנחנו נוהגים עם ה„טגבלט" באופן אחר. זה פעמים אין מספר נשלחו לנו בזיונות וזלזולים נגד ה„טגבלט" ואנחנו רחינום בגערה.

גם זו לטובה. משה: מה דעתך על שני הקנדידטים שלנו? מי משניהם הטוב? אהרן: מה דעתי? בהביטי על שני התכשיטים שמה אני, כי רק אחד מהם יבהר.

משדה הספרות והמדעים.

יחס היהודים אל הרומיים.

מאת מתתיהו מיזיש.

היהודי התחיל להתכנס. ההתיחסות הרוצצת יצרה אתמוספירה מלאה שנאה, מלאה את האויר ברעל. אם הנכרי היה גבה-לב, גם לישראל לא חסר עוז בלבו, לבטל בגאוה את כל העולם. דעה, שכבר נצנצה לפנים התרחבה אז אצל קצת חכמי ישראל, כי היהודים, נושאי דגל האחדות, נשמרים ע"י ה', אבל שאר העמים רק ע"י „שרים", מלאכים, ססונים. אבל הדעה הזו לא היתה מעולם רשמית, כי לפי רוב החכמים ה' שומר אף את האומות וגם על ישראל, כמו על כל עם ועם, יש „שר", מלאך, ממונה (מיכאל). היהודי למד לתעב את מדכאו. יש דעה, דעת יחיד, שהנכרי אינו קרוא אדם (יבמות סא.) לפי זה הם במדרגה אחת עם עבדים (יבמות סב:), שהם חשובים כבהמה (שמחות פ"א). אף ברין אמרו, שנכרי אינו חשוב כאדם (כריתות ו:) ואפילו אסור לומר כמה נאה נכרי זה (ערכין יד). היהודי היה מתפלל שלא עשני גוי (מנחות מג:). אם הנכרי אינו מן המין האנושי, אם הוא רע בהחלט, לכן גם אין מוסרים תורה לגוי (חגיגה יג.) וגוי ששבת חיב מיתה (סנהדרין נט.) ואין להם מצוה, אם עושים צדקה וחסד (ב"ב י:). את הסוג של גר תושב שאפו בכל הכחות לבטל, כי הוא מרים את הנכרי למרות השארו בלאומיות הזרה. אמרו שאין גר תושב כלל בזמננו וגר תושב נוהג רק בזמן שיובל נוהג (ערכין כט.). הרבה גרמה גם הנצרות לבטל גר תושב. הקהלות הנצריות הראשוניות היו רובן מן המין של „יראי ה'". הנכרי "הירא את דבר ה'" היה תקלה לישראל" (מכלתא י"ד ז') ולכן אם גר תושב לא מל א"ע במשך י"ב חדשים, הרי הוא כמין (נצרי) שבאומות (ע"ז סה.). ובהלצה דרשו, שהמן נקרא גר תושב (אס"ר פ"י י"א).

ולא רק גרי תושב רצו לדחות, אלא גם באלה, שבקשו להשתקע בתור גרים גמורים, התחילו לבדוק: אם המתגיר מקבל עליו את היהדות מאהבה או מפניה אחרת (מס' גרים פ"א); גרי אריות וגרי חלומות וגרי מרדכי ואסתר אינם גרים (יבמות כד.), להפך הימים הטובים שבישראל, הצטיינו בזה, שלא קבלו אז גרים, וגם (כמו בימות דוד ושלמה (יבמות מו). כימות המשיח לא יקבלו גרים (ע"ז ג.). מעלה יתרה יש לישראל על הגרים (קדושין ע:). תחת אשר אצל ריב חכמי ישראל נחשבו עקר בישראל, ונמנו בין היוחסים לפני עבדים משוחררים וממזרים (קדושין סט.), לפני נשים ועבדים (שקלים פ"א משנה ו') (סוטה לח) וגר לא ישא ממזרת (קדושין סז), אמרו אחרים, שקהל גרים אינו נקרא קהל. וגר מותר בממזרת (שם עג.) והוא בכל אופן פסול (שם, יבמות פה) והוא אף פחות ממזר (הוריות יג.) ואינו דן את ישראל (יבמות קב.) ואין משקים את הגיורת, כמו שאין משקים את השפחה המשוחררת (עדיות ט.). הגר סורו רע (ב"מ נט:). לא רחוק, אשר בהיות מספר הגרים גדול, לא יכלו להבלע מהרה בתוך הצבור היהודי, ולכן הורגשו כחומר זר. הגרים בין עצמם היו אורבים אלו את אלו (פסחים קיג:) ואסרו לבזות נכרי בעיניהם עד הדור העשירי, כי היו מרגישים בעלבון בני לאומס (סנהדרין צד.). בכלל אמרו: אל תאמין לגר עד כ"ד דורות (פס"ר פכ"ח). הגרים הם כספחת לישראל (יבמות מז:), הם מעכבים את המשיח (נדה יג:), רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים (יבמות קי:).

האמצעי לפרסם היהדות בין הנכרים היו ההעתקות של התורה, ולמנוע את ההעתקות אמרו, שאין התורה נתנה להתרגם אלא יונית (מגלה ט.), אבל גם היום שנעשה בו התרגום הזה היה רע כיום העגל (מס' סופרים פ"א). הנצרות, שקבלה ההעתקה הזו וגזלה מישראל את כח ההתרחבות, הספיקה להראות צפרניה לעם התורה. המדרש עמל להוכיח, שהתורה לא נכתבה יונית בסיני רק עברית (ב"ר פל"א), והיהודים היו שמחים שתורה שבע"פ לא נתנה בכתב, כי לולא זאת היו מזייפים אותה הנכרים, כמו שעשו בתורה שבכתב ואמרו שהם ישראל (במ"ר פי"ד).

נגד לשון הנכרים בעצמה לא התנגדו ישראל. דברי יוסף הכהן, שאין הוא יכול לדבר במהרה יונית, מפני מנהג ארצו, שאלה היודעים שפות רבות אינם חשובים שם (Antt XX), מראים על הצטדקות מצדו ואינם מכילים כלל איזו שנאה. אף בימים שאסרו חכמת יון, את לשון יון התירו ללמוד (ב"ק פב:). וכן נהגו בלשון ארמית, שה' חלק כבוד לה (ב"ר פע"ד) ואדה"ר שח בלשון ארמית (סנהדרין לח). אמנם אסרו להתפלל ביחיד ארמית (סוטה לג.). אבל זאת מטעמים דתיים אחרים. העם היה רגיל לפנות בתפלתו אל המלאכים, בצבור יכלו החכמים לעצור בעד המנהג המוזר הזה וביחיד היתה נמנעה איזו השגחה עליהם, לבן אמרו החכמים, שאין המלאכים מבינים את הארמית של המתפללים ביחיד, ולחבר תפלות עבדיות אל המלאכים נבצר מהעם הפשוט, המדבר רק ארמית.

הגוי אינו ראוי להיות יהודי, אין צריכים לשאוף להביאו לדעת קונו. הגוי, הרומי השליט, חמס ורצח את היהודי הנפזר, חסר-איל להגנה, והיהודי המדוכדך ומיוסר נקם בפיו. בראותו בתי נכרים התפלל שבית גאים יסח ה' (ברכות נח:), נוקם אותה ונוטר לנכרי (ספרא ויקרא י"ט י"ח) והמזמן נכרי לביתו ומשמש עליו, גורם גלות לבניו (סנהדרין קד.). יש דעה שאם חמור של נכרי נופל תחת המשא אין צריכים לעזרו (מכלתא שמות כ"ג ה'). בת ישראל לא תהיה מילדת לנכרית, (ע"ז כו.). אסור לתת לנכרי מתנת חנם (שם כ). הנכרי עומד מחוץ לחקי המוסר. שור של עכו"ם שנגח את שורו של ישראל בין תם בין מועד חיב נזק שלם, שורו של ישראל שנגח שורו של עכו"ם פטור (ב"ק לז. ח.), אבדת גוי מותרת, טעות גוי מותרת, (ב"ק קיג:), אסור להחזיר אבידה לנכרי (סנהדרין עו). אי אתה מחזיר אונאה לנכרי (בכורות כג:) הגוזל ועושק את הנכרי פטור (ב"מ קיא: סנהדרין נז.). המתכוון להרוג את הנכרי והרג את ישראל פטור (סנהדרין עט.), ואף לפני ב"ד, אם בא נכרי וישראל לדין, צריכים לילך בעקיפים ולפטור את היהודי (ב"ק קיג.), אם עכו"ם נופל לבור אין מעלים אותו משם, אבל גם אין צריכים להורידו שמה, להפילו בכונה (ע"ז כו. תוס. ב"מ פ"ב). חקים כאלה חוקקו אז בזמן הלחץ מצד הנכרים.

החקים נוראים בשחיתותם, אבל חקים הם רק עיוניים. בעוד שמעשי המציאות, שפעלו הנכרים נגד היהודים היו גרועים הרבה יותר. החקים השחורים האלה צריכים להחשב כראקציון ארעית נגד הזדון השחצני, נגד העושק היהיר של הנכרי בימים העתיקים. האנטישמיים, המונים אותנו בהרגל בדינים האלה, הם נעדרי כל חוש היסטורי. המסתכל באיזה חזיון היסטורי, אסור לו להטות עינו אל העקימות, עליו להביט אל הקו המרכזי. לא היה מעולם עם הומני ביחס לזרים כישראל. לא רק בימות הנביאים, אלא אף בימות התלמוד. יש ציטטים הרבה יותר, אף בימות הלחץ, הנוחים לנכרים מאשר אלה שנאמרו מתוך שנאה. ולא כן העמים העתיקים. היוני חשב את הזר הדר בארצו למטויקוס, לבריה שאין לה זכות הקיום, ואת הנכרי של חו"ל לברברוס, לפראי. בעם הרומי היה האדם הבא לארצו peregnnius אדם גזול משפטים ובני חו"ל שנלכדו, רק עבדים לשלם מסים, וצפויים לגזלה וחמס מצדו, בלי אימת איזה ענש. נוראים הם דברי ימי אסיא הקטנה תחת שבט רומי. מלכות רומי מכתבת טירוניא מכל או"ה (ב"ר פ"ע).

את רומי ידע היהודי. זכר שיום אחד ישב יעקב בשלוה בצלו של עשו (ב"ר פס"ג), כלומר בימים שכרתו היהודים ברית עם הרומים נגד היונים (ע"ז ח.) בימות החשמונאים (א' חשמונאים ח' א'). ידע את ההגדה ע"ד הזאבה, שהניקה את רומוס ורומילוס מיסדי רומי (שו"ט פי"ז) והאמין שמן השמים המליכוה (ע"ז יח.) ומלאך יסדה (סנהדרין בא:), כי טבעה יוצא בכל העולם (ע"ז ב:). ספרו שרומי מועילה בדקיון (דיסי) (בדין) (ב"ר פ"י). גם ע"ד ישרה, תקפה ומשטרה הנפלא (א' חשמונאים י' ח'). אבל ידע היהודי, שכל מעשיה הן רק בלפי חוץ, שרומי גוזלת וחימסת ונראה כאלו מצעת את הבימה (ב"ר פס"ה), שבנגיניהם גדולים, שהם מתקנים שוקים, בונים גשרים ומרחצאות, אבל הם רק לצירך עצמם (שבת לג:). גשרים לקחת בהם מכס, כרכים לעשות בהם אנגריא (ע"ז ב:). רומי העיר אדירה היא, קול המונה מחריש גלגל חמה (יומא כ:). ע"ד גדלה ספרו נפלאות (פסחים קיח:), אבל בה יש הנגוד הנורא הזה, שיש בין עשירים לעניים, בארצות קולטורה חמריות מרובה. ריב"ל כשעלה לרומי ראה „עמודים מכוסים בטפיסין" ועני לבוש מחצלות (ב"ר פל"ג) ושם עושקים דלים וגוזלים (קה"ר פ"ה ו'). הקונפיסקציונית המהוללות של הקיסרים היו נודעות להיהודי כשאוצר הממלכה היה ריק, „שרי ממיק דוכסין (שרים) ומעייל דוכסין עד זמן דאתמליין תסוורתא (וצרות) (ב"ר פס"ז). „סנטור" היה בעד היהודי ר"ת מן שונא נוקם ונוטר (שם) ובין גדולי רומי, אם נהרג אהד מהם כלם שמחים במפלתו (מכלתא י"ט ו').

מה היה יכול למשוך את היהודי אל תוך העולם הרומי הירוד כליל? ברומי ראה היהודי את בבל השניה „כשם שבבל החריבה את המקדש והגלתה ישראל, כך עשו הרומים (במ"ר פ"ז). לבן כנו את רומי פשוט בבל „קול המונו של בבל" (מכות כד.), בבל וארץ איטליה [1] נפלה נפלה בבל הגדולה (חזון יוחנן י"ח ב'). אם בתנא דבי אליהו (פי"ח ובמקומות אחרים שם) תחת בבל הכוונה על רומי, קשה להכריע. בימי הבינים היה הכנוי „בבל" לרומי, נפוץ מאד אצל יהודי איטליה. הכנוי מבואר ע"י קצת ע"י מקרה הגדי, שאבא קולון הביא מים מן הפרת וגבלם בטיט ובנה את צריפי רומי ולכן קוראים לה „רומי בבלון" (שהש"ר פ"א ט"ו).

כבר בתנ"ך, אדום לפעמים הוא הנגוד של ישראל (איכה ד' כ"א) וה' בדונו כל העמים, יעשה זבח בבצרה, עיר אדומית (ישעיה ל"ד ו'). עשו שונא את יעקב לנצח ואהבת אחים נמנעה ביניהם (ס' היובלים ל"ז י"ט), זה מראה אולי כבר על כל האומות. כשכלו בני עשו בהתגירם, הבינו את עשו באופן צלגורי, „עקב" עשו הוא העה"ז, היד האוחזת בעקבו של עשו הוא העה"ב, כי אחר כלות עשו והעה"ז יבא יעקב להממשלה בעה"ב (ר' עזרא ז' ט', ב"ר פס"ג). רומי היא ארון העה"ז), לכן בנוה בשם אדום. בדרך הזו נחשב המלאך הממונה על עשו, להמקטרג התמידי על ישראל, לשטן.

סמאל הוא שרו של עשו (תנח. וישלח ח', מדרש אלה אזכרה, רש"י סוכה כט. ד"ה. ואלהיהם), הוא מתנגדו של מיכאל (שמ"ר פי"ח, ד"ר פי"א) ושל גבריאל (סוטה י:) שרי ישראל. הוא אחד עם אדום, וכשנגזרה הגזדה על י' הרוגי מלכות, מקבל הוא ו' חדשים צרעת עליו (היכלות רבתי פ"ח). סמאל הוא ראש כל המשטינים. הגדול מכל המלכיות שבמרום (סי' היכלות), הוא ראש השטנים (השרים המשטינים) ואין לך רשע בכל השטנים כסמאל (ד"ר פי"א). מחנהו של סמאל הם שרי או"ה (וי"ר פכ"א). בחו של סמאל עז ולבו קשה, מפני שממשלות של עשו הרשע הוא (היכלות רבתי פ"ו). סמאל הוא שונה מן השטן (סדר רוחות (בבית המדרש של ילינק) ומוצא המלה הזו היא מן שמאל, האל הכי גדול בחרן [2]. שמאל— סמאל כמו שמעון – סימון. הוראת שמאל הוא אל — שמא ושמא בערבית היא ארם, לפי זה סמאל הוא שרו של אדום-רומי. להפירוש הרגיל סמאל — שמאל אין יסוד, כן השערתו של משה שואב [3], אשר סמאל הוא אל —

---

[1]) O. Silo. V 159

[2]) Chwolsohn: Die Ssabáer II 59 syg 221 syge

[3]) M. Schwab: Vocabalaire de l' tuaplogie s. v.

סם (רעל) וכן השערתו של מוברס [4]), אשר סמאל הוא אל—סמום (סער), אינן יותר מהנחות ריקות. רומי הוא המושלת בהעה"ז ולפי זה שרה הוא המזיק לישראל בכל העה"ז, הוא המקטרג שאינו פוסק, הוא אחד עם השטן. בספרות הגנוזה, הגיע סמאל כבר בימות ראשוני התנאים למדרגה הזו (חזון ברוך היוני ד' ומ') יכן אצל קדמוני הנוצרים (עלית ישעיה י"א מ"א, ז' מ', ה' מ"ז). בישראל הרשמי רואים אנו את ההשתנות הזו מתגלה בראשית ימות הגאונים (פדר"א פי"ד, פ"כ, פמ"ה וכו', ת"י איוב כ"ח ד', ת"י בראשית ג' ו', מדרש פטירת משה רבנו נוסחא ב'), אבל בודאי בהסתר, בחוגי סוד, היתה לסמאל הצורה הזו כבר לפנים. בקצת מדרשים מעורבב לפעמים במרוץ הלשון השטן עם סמאל (שמ"ר פי"ח) (וי"ר פי"א, פסדר"כ פכ"ז), טעות המעתיקים, שדעתם היתה כדעת המאוחרים, נכרת בזה.

(עוד יבא).

[4]) Moders: Die Chônizien I 224

לחג היובל של הקיסר יר"ה!

לכבוד מלאת ששים שנה מיום עלות מלכנו הרחמן יר"ה על כסא מלכותו, הוציא מערכת העתון „דראהאביטשער צייטונג", ביום ב' דעצעמבער הבע"ל

גליון-חגיגה

שיהיה כלו מקדש למקרה היסתורי זה, הנכבד מאד ביחוד לנו היהודים. — מבקשים אנחנו בזה את הסופרים הנכבדים, להעניק מפרי עטם להגליון הנ"ל מאמרי חכמה ומדע, מדיניים, ספרותיים וכהמה, בשפת עבר או בשפה האשכנזית, מספרים ערך גדולת חתן-היובל וכבוד הדר מלכותו, בשימת עין מיוחדה על מצב היהודים באוסטריה והטובות והחסדים, שהשפיע עלינו הקיסר הרחמן במרת טובו במשך ימי מלכותו. יען הזמן קצר מאד, מבקשים אנחנו לשלוח לנו המאמרים במוקדם היותר אפשרי. מאמרים מתקבלים רק עד 26 נובמבר וכל הקודם זכה!

מערכת ה„דראהאביטשער צייטונג" בדראהאביטש.

ברכה אינוליכט — אברהם מרגלית
מאורשים בח' חשון תרס"ט
בלחוב — ביסטרא (אונגרן)

צילה אייזען — שלמה גוטער
מאורשים בח' חשון תרס"ט
רעמביץ — קראזנוב

טויבא רייניש — אברהם לעוו
מאורשים כח' חשון תרס"ט
יאזלאוויעץ — שענדישוב

תעלה ברכתי מעמק לבי לראש ידידי מר אלטר קינסטליך לארוסו במז"ט.
ברוך נאהר — ברנוב.

מעמק לבי אברך במז"ט את רעותי מרת רוזא גרייאוועער לארוסה עם מר אלטר קינסטליך מברנוב.
רחל טהוי מסטניסלב, עתה — קרזאנוב.

מקרב לבי הנני מביע במז"ט לאחותי מ' רוזא גרייאוועער לארוסה.
שרה גרייאוועער — קרזאנוב.

את בת דודי מרת רוזא גרייאוועער אברך מעמק לבי במז"ט לארוסה.
רחל לאנדא — קרזאנוב.

הננו מברכים בחבה ובידידות את מ' צילה אייזען והחתן מר שלמה גוטער לארוסם.
אחותה וגיסה טויבע ויחאל זאמער — רמבוץ.

הנני מברך את ידידי מ' אברהם וויסבערג מבראדינא לארוסו עם מ' בערטא אייזענבערג מסמבור.
אפרים גרובער בראדינא.

אנכי מברך את רעי היקר מר שמריה שטיקלער לארוסו עם בת הג' ר' ליבוש מאנהיים מניעזאנקאוויטץ.
אהרן משה בודק מאסטי וויעלקיע.

Wyd.: { Naftali Hof. S. M. Laser.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu